

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 marca 2014 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Ł. I Wydział Cywilny, w sprawie z powództwa Miasta Ł. – Administracji Zasobów Komunalnych Ł. w Ł. przeciwko U. L. i J. L., o zapłatę:

1. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 29.600,79 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 sierpnia 2011 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 5.018,46 zł tytułem zwrotu kosztów procesu,
2. umorzył postępowanie w pozostałej części.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli pozwani zaskarżając go w całości. Rozstrzygnięciu Sądu Rejonowego skarżący zarzucili naruszenie przepisów postępowania poprzez wydanie wyroku w postępowaniu, o którym pozwani nie zostali poinformowani przez sąd, ani przez powołanego w toku sprawy kuratora, tym samym skarżący nie mogli zaprezentować swojego stanowiska co do wniesionego pozwu oraz przedstawić swoich zarzutów w prowadzonym postępowaniu sądowym. Zdaniem skarżących bez swojej winy zostali oni pozbawieni możliwości obrony swoich praw. W przeprowadzonym postępowaniu naruszono przepisy dot. doręczania pism procesowych, informowania stron o czynnościach procesowych, czynnego udziału stron w postępowaniu oraz przepisy o powołaniu kuratora. Powyższe uchybienia, zdaniem skarżących, skutkowały nieważnością postępowania rozpoznawczego z uwagi na pozbawienie ich możliwości obrony swoich praw. Nadto skarżący zarzucili Sądowi Rejonowemu naruszenie przepisów prawa materialnego bowiem pomiędzy powodem a pozwanymi nie istniał żaden stosunek zobowiązaniowy dotyczący zarządu nieruchomościami.

W kontekście tak sformułowanych zarzutów skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania z uwagi na nieważność postępowania wynikającą z pozbawienia strony pozwanej możliwości obrony swych praw oraz o zasądzenie na ich rzecz od powoda kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwanych strona powodowa wniosła o jej oddalenie i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanych okazała się o tyle zasadna, że skutkowałą uchyleniem zaskarżonego wyroku z jednoczesnym zniesieniem w całości postępowania w sprawie i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu w dla Ł. w Ł. do ponownego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Zgodnie z treścią art. 378 §1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Powyższy przepis określa przedmiotowy zakres rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji w postępowaniu apelacyjnym. Zakres ten jest wyznaczony granicami apelacji nakreślonymi przez skarżącego. Granice apelacji są wyznaczane m.in. przez granice zaskarżenia, które są dla sądu drugiej instancji bezwzględnie wiążące.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy, po dokonaniu wszechstronnej analizy zgromadzonego materiału procesowego, uwzględniając wynikający z apelacji zakres zaskarżenia, Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że postępowanie przed Sądem I instancji, w stosunku do obojga pozwanych, w całości dotknięte było nieważnością z przyczyn, o których mowa w treści art. 379 pkt 5 k.p.c., tj. z powodu pozbawienia ich możliwości obrony swych praw.

Jak się bowiem podkreśla w judykaturze pozbawienie strony możliwości obrony swoich praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wtedy, gdy z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (zob. wyrok SN z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74, OSP 1975, z. 3, poz. 66; postanowienie SN z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999, nr 5, poz. 41; wyrok SN z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, Lex, nr 55517).

Analizując, czy doszło do pozbawienia strony możliwości działania, trzeba w pierwszej kolejności rozważyć, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, następnie ustalić, czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony do działania w postępowaniu, w końcu zaś ocenić, czy pomimo zaistnienia tych okoliczności strona mogła bronić swych praw w procesie. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia wszystkich tych przesłanek można przyjąć, że strona została pozbawiona możliwości działania (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, Lex nr 424315).

W przedmiotowej sprawie, wobec braku potwierdzenia prawnej skuteczności doręczenia pozwanym odpisów pozwu (kierowana na wskazany w pozwie adres pozwanych korespondencja sądowa zawierająca ww. pisma procesowe została odebrana przez sąsiada K. C. – k. 630, 631) oraz braku wskazania przez powoda aktualnego adresu pozwanych, Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia

9 listopada 2011 r. (k. 632) zawiesił postępowanie w sprawie na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 k.p.c. Powyższe rozstrzygnięcie, w ocenie Sądu Okręgowego, uznać należy za całkowicie prawidłowe. Instytucja doręczenia pełni bowiem funkcję gwarancyjną stanowiąc środek ochrony praw procesowych obu stron postępowania.

Sąd Rejonowy w dalszym toku postępowania naruszył jednak przepis art. 144 § 1 k.p.c. ustanawiając (po uprzednim podjęciu zawieszono postępowania) na wniosek powoda postanowieniem z dnia 13 grudnia 2012 r. (k. 648) kuratora dla nieznanych z miejsca pobytu pozwanych. W ocenie Sądu Okręgowego kurator sądowy dla nieznanych z miejsca pobytu pozwanych został ustanowiony co najmniej przedwcześnie.

W myśl powołanego przepisu konieczną przesłanką ustanowienia kuratora jest uprawdopodobnienie przez wnioskodawcę, że miejsce pobytu strony nie jest znane. Ustanowiony w ten sposób kurator procesowy nie jest jedynie "kuratorem dla doręczeń", lecz ma podejmować za stronę, której miejsce pobytu nie jest znane wszystkie czynności procesowe, które są niezbędne dla obrony jej praw w toku całego procesu. (wyrok SN z dnia 26 września 1997 r., II CKU 82/97, Prok. i Pr.-wkł. 1998, nr 2, s. 36).

Ustawa wymaga zatem od wnioskodawcy uprawdopodobnienia, a więc (stosownie do treści art. 243 k.p.c.) przedstawienia takich środków dowodowych, które pozwolą Sądowi na uznanie za wysoce prawdopodobne iż wnioskodawca nie jest w stanie wskazać aktualnego adresu pozwanego. W orzecnictwie utrwalony jest również pogląd, że ustanowienie kuratora przy braku uprawdopodobnienia powyższej przesłanki skutkuje nieważnością postępowania (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2010, II CZ 150/10 LEX nr 738546 i tam cytowane wcześniejsze judykaty). Nadto wskazuje się, że wobec postępujących procesów związanych z migracją ludności, łatwością przemieszczania się i korzystaniem z możliwości czasowych pobyków za granicą, w obecnych realiach społecznych, należy stosować zaostrzone kryteria dla oceny czy doszło do uprawdopodobnienia. W szczególności za niewystarczające w tej mierze uznaje się poprzestanie przez wnioskodawcę wyłącznie na zaświadczeniach z ewidencji meldunkowej i wskazuje się na konieczność skorzystania przez wnioskującego z innych środków uprawdopodobnienia (np. przesłuchania na tę okoliczność w trybie art. 299 k.p.c. przeciwnika strony, dla której ma być ustanowiony kurator, domowników, sąsiadów, właściciela lub administratora domu itp. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 1997 r., II CKU 71/97, LEX nr 31436, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21 listopada 2012 r., I ACa 633/12, LEX nr 1246880). W związku z tym podkreśla się, że poza informacjami pochodzącymi

z ewidencji meldunkowej konieczne jest wykazanie, że nie tylko żądający ustanowienia kuratora, lecz także inne osoby, które mogą mieć informacje o miejscu pobytu strony, a w szczególności jego krewni, powinowaci, i inne osoby

bliskie, czy też choćby pracodawca, przez którego strona była ostatnio zatrudniona, lub jej współpracownicy nie mają wiadomości potrzebnych do doręczenia stronie pisma procesowego lub zawiadomienia o posiedzeniu sądu.

Dokonując wykładni normy art. 144 k. uwzględnić zatem należy, że norma ta (jak również norma art. 143 k.p.c.) posiada istotne funkcje gwarancyjne - służyć ma

z jednej strony zapewnieniu ochrony praw strony nieobecnej (której miejsce pobytu nie jest znane), zaś z drugiej ma ona umożliwić przeprowadzenie postępowania cywilnego w sytuacji w której powód z przyczyn obiektywnych nie potrafi wskazać adresu przeciwnika procesowego. Uwzględniając przy stosowaniu normy art. 144 k.p.c. obie te racje, należy brać pod uwagę istotne skutki procesowe bezzasadnego ustanowienia kuratora, a zatem normy art. 143 i 144 k.p.c. należy stosować

z odpowiednią rozważą, między innymi ograniczając możliwość nadużyć przez wnioskujących o ustanowienie kuratora.

W tym kontekście stwierdzić należy, że nie zachodzi przesłanka ustanowienia kuratora na podstawie art. 144 k.p.c. jeśli wnioskodawca nie przedstawi środków dowodowych pozwalających na stwierdzenie nie tylko tego, iż przeciwnik procesowy nie zamieszkuje już (nie przebywa) pod adresem znanym wnioskodawcy, lecz także tego, że mimo podjętych starań, aktualne miejsce pobytu nie jest obiektywnie możliwe do ustalenia również na podstawie wiedzy innych (poza wnioskodawcą) osób, które posiadają lub mogą posiadać kontakt z osobą objętą wnioskiem (względnie nie jest w ogóle możliwe ustalenie takich osób). Dopiero tak uzasadniony wniosek daje podstawę do uznania, że miejsce pobytu strony postępowania nie jest znane, a konieczność realizacji prawa powoda do przeprowadzenia postępowania sądowego i uzyskania wyroku, uzasadnia ustanowienie kuratora dla zastępowania uczestnika nieobecnego, zaś samo ustanowienie nie odbędzie się z uszczerbkiem dla praw pozwanego i nie pozbawi go możliwości obrony.

Odnosząc powyższe uwagi do materiału procesowego w niniejszej sprawie stwierdzić należy, że dla uprawdopodobnienia przesłanki z art. 144 k.p.c. powód przedstawił dwa pisma Urzędu Miasta Ł. Departamentu (...) i Administracji Wydziału Spraw Obywatelskich z dnia 24 listopada 2011 r. (k. 635, k. 636), z których wynika, że w zbiorze meldunkowym, jako adres stałego zameldowania obojga pozwanych, figuruje ich adres wskazany w pozwie, pod który Sąd Rejonowy nakazał doręczenie odpisu pozwu. Do wniosku o ustanowienie kuratora dla nieznanych z miejsca pobytu pozwanych wnioskodawca dołączył również poświadczoną za zgodność z oryginałem przez pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym kopię pisma Administracji (...) Ł. (...) z dnia 1 grudnia 2011 r. (k. 637), z którego treści wynika, że według informacji uzyskanych od sąsiadów pozwanych, pozwany co kilka tygodni pojawia się pod adresem swojego zameldowania w celu odebrania korespondencji oraz, że korespondencja pocztowa kierowana do pozwanych przez Administrację (...) Ł. (...) jest odbierana.

W ocenie Sądu Okręgowego treść powyższego pisma świadczy jednoznacznie o tym, iż dacie orzekania w przedmiocie wniosku powoda o ustanowienie kuratora dla pozwanych, jako nieznanymi z miejsca pobytu, nie istniały przesłanki do ustanowienia kuratora na podstawie art. 144 k.p.c. Oceny tej nie zmienia również okoliczność zaniechania przez pozwanych dopełnienia obowiązku meldunkowego

w zakresie wymeldowania się spod ww. adresu. Zaniechanie to bowiem w realiach niniejszej sprawy nie wystarczało (w świetle przedstawionych wyżej argumentów) do uznania, że powód uprawdopodobnił, iż miejsce pobytu pozwanych nie jest znane

i na tej podstawie miał prawo do uzyskania zwolnienia z obowiązku wskazania aktualnego adresu pozwanych oraz żądania ustanowienia kuratora.

Uszło również uwadze Sądu I instancji, że - już po ustanowieniu kuratora -

w notatce urzędowej z dnia 3 lipca 2013 r. (a więc jeszcze przed pierwszym terminem rozprawy) kurator stwierdził, że w wyniku rozpytania sąsiadów ustalił, iż pozwani są rzadko i nieregularnie widywani pod adresem ich zameldowania (odpowiadającym adresowi wskazanemu przez powoda w pozwie). Ustanowienie kuratora dla pozwanych nastąpiło zatem w przedmiotowej sprawie bez dostatecznego uprawdopodobnienia, że ich miejsce pobytu nie jest znane.

Uwzględniając powyższe okoliczności, w ocenie Sądu Okręgowego, nie ulega wątpliwości, że w przedmiotowej sprawie brak stosownego uprawdopodobnienia powoduje nieważność całego postępowania w sprawie o sygn. akt I C 563/11 toczącego się z udziałem kuratora (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 16 sierpnia 1960 r., OSPiKA 1961, nr 3, poz. 81 i z dnia 28 listopada 1969 r., OSPiKA 1971, nr 2, poz. 35). Nieprawidłowości w zakresie ustanowienia kuratora doprowadziły bowiem do pozbawienia pozwanych możliwości obrony ich praw, o której mowa w treści art. 379 pkt 5 k.p.c., która zachodzi wtedy, gdy z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (zob. wyrok SN z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74, OSP 1975, z. 3, poz. 66; postanowienie SN z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999, nr 5, poz. 41; wyrok SN z dnia 13 czerwca 2002 r.,

V CKN 1057/00, Lex, nr 55517). Pozwani, w związku z ustanowieniem dla nich kuratora, o przedmiotowym postępowaniu w ogóle nie wiedzieli, w konsekwencji czego nie uczestniczyli w nim, nie mogli merytorycznie odnieść się do żądania objętego pozwem, ani podejmować skutecznie żadnych czynności procesowych w toku postępowania - aż do momentu doręczenia im przez komornika zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, na skutek którego złożyli uwzględniony przez Sąd Rejonowy wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji od zaskarżonego wyroku.

W tym stanie rzeczy, wobec stwierdzenia przez Sąd Odwoławczy nieważności postępowania w stosunku obojga pozwanych, rozpoznawanie na obecnym etapie postępowania zarzutów podniesionych w apelacji uznać należało za bezprzedmiotowe.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy, uwzględniając powyżej poczynione rozważania oraz treść rozstrzygnięcia Sądu Odwoławczego, ponownie, przy zachowaniu wymogów przepisów kodeksu postępowania cywilnego, nakaze doręczenie pozwany odpisów pozwu oraz wyznaczy termin rozprawy, zapewniając stronom możliwość uczestniczenia w postępowaniu. W razie zaś konieczności uzupełnienia materiału dowodowego, Sąd Rejonowy udzieli stronom stosownego terminu do zgłoszenia wniosków dowodowych, bacząc przy tym by wszelkie dowody przeprowadzone zostały zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego.

Po dokonaniu powyższego, Sąd Rejonowy ponownie rozważy zasadność powództwa w stosunku do pozwanych oraz rozstrzygnie w przedmiocie kosztów procesu, w tym kosztów postępowania odwoławczego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy, na podstawie art. 386 § 2 k.p.c., uchylił zaskarżony wyrok, zniósł w całości postępowanie w sprawie i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.